

TRIA PERSONAL (Juliol-95)
Isidor Cònsul

Jordi Coca, Paisatges de Hopper. Edicions 62. Barcelona, 1995 / Jordi Coca, Un d'aquells estius (Els Lluïsos). Pròleg de Guillem-Jordi Graells. Destino. Barcelona, 1995.

Hi ha un gruix de la literatura que obeeix a la reflexió de jocs de miralls i el darrer títol de Jordi Coca, Paisatges de Hopper, sembla que hi encaixa perfectament. El volum es configura com un assaig entorn de l'obra del pintor americà Edward Hopper (1882-1967), la trajectòria estètica del qual i els temes que plàsticament sovinteja (situacions que poden semblar banals, poètiques tristes de l'instant, sensacions i percepcions concretes) coincideixen en bona part amb els eixos narratius de l'escriptor català. D'altra banda, tot i el tòpic de considerar-lo un pintor acostat a la contemporaneïtat immediata, Hopper travessa amb personalitat pròpia els anys més engrescadors de la pintura del segle XX i, el 1913, ja participà amb la tela Sailing a la mítica exposició de l'"Armory Show" que va obrir la porta de l'art modern als Estats Units.

Les obres de Hopper que Jordi Coca transita en l'assaig se li capgiren com un sistema de miralls i li permeten el soliloqui del narrador amb ell mateix a través de la plàstica d'altri. Un bell joc d'identificacions, intel·ligent i oportú, hereu de la tradició simbolista i que permet que l'escriptura faci un viatge suggerent, personal i restrictiu, per les teles més significatives del pintor americà.

També ha estat notícia, aquests darrers mesos, la reedició corregida i augmentada de la primera obra de Jordi Coca, Els Lluïsos (1971), ara presentada amb el títol retocat, Un d'aquells estius (Els Lluïsos). Es tracta d'una novel·la que la censura va omplir de maleses i que fou mutilada

sense contemplacions. Potser perquè l'obra, amb el seu parament inserit en la Barcelona de l'estraperlo i la postguerra, podia semblar, vint-i-quatre anys enrera, que participava d'una certa connivència amb els paràmetres del realisme social. Ben mirat i a grans trets, sí que l'obra pertany al realisme en sentit ampli, tot i que també incorpora elements de recerca estructural i es presenta com una novel·la d'aprenentatge de la vida. Segurament hi ha un tou d'elements autobiogràfics en l'adolescent que es fa home en un barri de Barcelona, però tant li fa. Allò que importa és la literatura i Un d'aquells estius (Els Lluïsos) ha passat una primera prova de foc, aguantar bé l'embranchada dels primers vint-i-escaig anys. Ara es llegeix com un got d'aigua, manté tota la seva senzillesa i joventut, i diria que hi triomfa, només, la literatura. També demostra que Pere Gimferrer no va equivocar-se quan la va saludar, a "Destino", com la proposta més interessant dels cadells de la jove narrativa catalana arribats després de l'inefable Terenci Moix.

-Isabel Olesti, Dibuix de dona amb ocells blancs. Premi Josep Pla. Edicions Destino. Barcelona, 1995.

L'obra guardonada amb el darrer i polèmic Premi Josep Pla és un conjunt irregular de narracions presidit per un clima d'angoixa i deutor de l'estètica quotidiana del còmic urbà. Sovint es tracta de contes construïts amb l'estratègia del record i travessats per flaires que s'hi filtren fins als replecs més íntims. Narracions minucioses i de temps lent, que rondan a voltes el malson i abunden en la presentació de paisatges degradats, físicament i moralment: geografies humanes esdevingudes runes i un panorama que es carrega de deixalles i de sordidesa. L'autora no sempre aconsegueix que els diferents contes encaixin bé en les coordenades de

rellotgeria que ha de presidir un bon artefacte narratiu, però a cops els contes li surten rodons i nets, i demostren, si es llegeixen amb atenció, que un bon conte, com un poema -i cito al mestre Julio Cortázar- és el combat que es guanya per K.O. mentre que a la novel·la només se la pot tombar per punts. Furgant entre els dinou títols d'Isabel Olesti, crec que Stromboli, el primer, funciona com una peça de maduresa, i una mica el mateix es pot dir de la sordidesa asfixiant de Nèctar, de la gràcia neta d'Aroma de Bustelo, de l'exercici d'angoixes que suposa Línia o del malson que viu en els somnis de Desdibuix fins que es perd pel forat del llençol. I allò que potser em sembla més important, tot i la irregularitat del conjunt, és el salt endavant que suposa aquest nou llibre de l'Olesti respecte d'aquell Desfici que, el 1988, es va endur el premi gros dels Octubre valencians.

-Jaroslav Hasek, Les aventures del bon soldat Svejk . Traducció de Monika Zgustová. Proa. Barcelona, 1995.

-

Les històries, tripijocs i peripècies del soldat Svejk configuren el clàssic per excel·lència de la literatura txeca i un dels monuments més sòlids de la literatura d'humor. Un humor antimilitarista i anàrquic que, sense deixar de ser amable, es carrega fàcilment d'àcid i de virulència per a convertir-se, quan cal, en un corcó corrosiu o en una patcada fulminant.

Bohemi i bromista recalcitrant, Jaroslav Hasek (1883-1923) fou també un rodamón perdulari i insolent, i un àcrata fonamental. Creà un personatge de ficció, el soldat Svejk, amb tics manllevats del propi caos i el llençà a furgar, com un filaberquí crític, la consciència burgesa i la comèdia

militar d'un imperi austro-hongarès en crisi, esdevingut caricatura d'ell mateix i un món poblat per titelles ridículs i grotescs. Astut, sorneguer i enginyós, el soldat Svejik caricaturitza l'estupidesa burocràtica i esmicola l'estament militar amb les seves aventures. La paradoxa per al lector comença quan Svjek, declarat inútil mental pels serveis mèdics, es va convertint en un xerraire exemplar, en un tipus armat amb una lògica contundent i, segurament, en el personatge de més sentit comú de tots els que es passegen per la novel·la. La seva memòria és un pou sense fons i la seva inventiva sembla inestroncable. Les situacions de riota es succeeixen sense aturador i les més sagnants passen per un adreçador tallant els estaments eclesials, burocràtics i militars d'aquell imperi d'opereta.

Max Brod l'encertà de ple quan comparà la literatura de Jaroslav Hasek amb els moments més lúcids de les obres clau de Cervantes i de Rabelais. I com acostuma a succeir amb aquestes obres excessives (El Quijote i Gargantua i Pantagruel), Les aventures del bon soldat Svejik és un llibre que, un cop passades les primeres dues-centes pàgines, permet de ser llegit amb la mateixa anarquia i sentit poca-solta amb què fou escrit. Es un llarg rosari de fets que el lector pot deixar i reemprendre sempre que calgui, saltant si vol endavant i tornant enrere quan faci falta. Llegides de cop, les gairebé set-centes pàgines de l'edició catalana poden indigestar el més valent. Però una estona avui i una altra demà, i si es vol amb l'anarquia que plantejo, té uns saludables avantatges terapèutics.

Adrienne Rich, Atlas d'un món difícil. Poemes 1988-1991. Traducció de Montserrat Abelló. Edicions de la Guerra. València, 1994.

-

L'atles de geografies difícils que dibuixa Adrienne Rich fixa els rius d'injustícia, els mars d'intolerància i l'orografia de dolor que omplen els plecs més íntims del món occidental. Pels seus versos s'hi passegen paisatges de violència contemporània, referències a l'holocaust jueu i el capbussament en un gruix d'intransigències de les quals la mateixa poeta també n'és víctima. Com si es tractés d'un contrapunt entre la desolada història del món i l'experiència de la pròpia història personal.

Nascuda a Baltimore, el 1929, en una família d'ascendència jueva, Adrienne Rich és considerada com una de les veus més potents i significatives de la poesia nord-americana actual. La seva trajectòria contempla uns inicis llampants i contradictoris (una mica de cavall sicilià gràcies al pròleg de W.H Auden a A Change of World, 1951), i una lenta i difícil consolidació en els paratges d'una poesia lliure, discursiva i plena de meandres que desgrana sense presses el rosari de problemes de la societat americana. Però els repassa amb confiança i optimisme, aquests problemes, convençuda del potencial d'íntima bondat humana i de fe en la pròpia terra. El 1951, W.H. Auden remarcava que els seus primers versos tenien una marcada ortòdoxia academicista, però quaranta anys després, Atlas d'un món difícil (1991) esdevé la prova d'una poesia que s'ha depurat, ha deixat a banda el pòsit de magmes sobrers, s'ha fet d'una simplicitat elemental i ha assumit d'obrir-se camí entre els eixos del feminisme militant. Montserrat Abelló l'ha traduït amb l'eficàcia que caracteritzen la seva feina, i ens ha fet conèixer en català el llibre potser més madur d'Adrienne Rich.

-
David Jou, Entre el mirall i les ombres (Antologia poètica). Selecta d'Escriptors Penedesencs. Vilafranca del Penedès, 1995.

-

El físic i poeta David Jou (Sitges, 1953) personifica un exemple ben definit de coexistència entre una tenaç i indefugible vocació de creador literari i la realitat estricta d'un treball com a investigador científic que l'ha dut a ser expert en termodinàmica i mecànica estadística. Precoç en tots dos àmbits, David Jou ha publicat onze llibres de poesia i ha arrodonit la dotzena amb una antologia que els travessa de cap a cap per esdevenir-ne una síntesi coherent i clara. La millor tarja de presentació, sens dubte, d'una obra poètica que s'estira entre uns inicis més aviat vacil·lants i difícils, el 1971, i la conquesta de la maduresa de 1993. De torna, l'antologia s'acomboia amb una presentació del mateix poeta que n'explica els eixos, les recurrències i les característiques fonamentals.

He dubtat sempre que els creadors siguin els millors analistes de l'art que generen, però tanmateix és cert que són els únics que disposen de totes les claus d'interpretació. En el cas de David Jou, a més, es tracta d'un exercici que il·lumina el conjunt i el falca amb consistència. Hi són presents la voluntat arquitectònica de cada llibre entès com a unitat, el creixement lineal, en espiral o simètric, dels temes que s'hi tracten i les coordenades que han anat peixant el discurs d'aquesta poesia: el jo i els seus miralls, la motivació religiosa i transcendent, un cert sentit contemplatiu i, sobretot, la certesa que la poesia és una eina de coneixement d'un mateix i de la realitat exterior.

Fa uns anys, en un discurs com a mantenidor del premi Amadeu Oller, David Jou va teoritzar sobre ciència i poesia, i deixà clar, si ho vaig entendre bé, que la ciència s'acostava cada vegada més a les intuïcions i estratègies de la poesia. Si més no, ara és una de les qüestions que m'han

quedat clares després de transitar entre els miralls i les ombres d'aquesta antologia exemplar.

Isidor Cònsul